

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्र. डायट ४५१६/(४०/१६) /प्रशिक्षण,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय (विस्तार), मुंबई-३२
दिनांक : १७ ऑक्टोबर, २०१६

- पहा :-** १. शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्र.आरटीई-२०१३/प्र.क्र.२५/प्राशि-१,
दिनांक १९ मार्च, २०१३
२. शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्र.शैगुवि-२०१५/(८०/१५)/
एसडी-६, दिनांक २२ जून, २०१५.
३. शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, शासन निर्णय क्र.याचिका-६२१४/प्र.क्र.१६/
एसडी-१, दिनांक २९ फेब्रुवारी २०१६

प्रस्तावना -

१. पार्श्वभूमी :-

(१) मा. मुख्यमंत्री यांनी राज्यास गुणवत्तेच्या दृष्टीने राष्ट्रीय पातळीवर प्रथम तीन क्रमांकांमध्ये आणण्याचे उद्दिष्ट दिले आहे. त्यास अनुसरून दिनांक २२ जून, २०१५ रोजी “प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र” संदर्भात शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला आहे.

(२) सदर शासन निर्णयानुसार आजमितीस राज्यातील सुमारे ६०,५८१ शाळांमध्ये स्वयंस्फूर्तीने ज्ञानरचनावादी पध्दत कार्यान्वित करण्यात आली आहे व राज्यातील सुमारे २८,७९१ शाळा डिजीटल आणि १३,९२३ शाळांमध्ये Activity Based Learning सुरू करण्यात आले आहे. २,२७९ शाळा ISO मानांकित झाल्या असून राज्यातील ४४,४१६ शिक्षकांनी तंत्रस्नेही शिक्षक म्हणून स्वतःची नोंद केली आहे. राज्यातील शिक्षण प्रशासनातील अधिकारी आणि जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेतील (डायट) मधील अधिकारी यांनी २२,७९३ शाळा दत्तक घेतल्या आहेत. समाज सहभागातून आजमितीस सुमारे १७३ कोटी रु. लोकनिधी शाळांनी प्राप्त केला आहे.

अशा विविध प्रयत्नांतून राज्यातील १९,७९४ शाळा प्रगत झाल्याचे घोषित करण्यात आले आहे.

(३) प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र कार्यक्रमात डिसेंबर, २०१७ पर्यंत १००% शाळा प्रगत करण्याचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले असून शैक्षणिक सत्र २०१६-१७ पर्यंत ५०% प्राथमिक, २५% उच्च प्राथमिक व २०% माध्यमिक शाळा प्रगत करण्याचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले आहे. एवढा मोठा उद्दिष्ट प्राप्त करण्यासाठी राज्य, जिल्हा, तालुका व केंद्र पातळीपर्यंत सशक्त शैक्षणिक सक्षमीकरण व्यवस्था तयार करण्याच्या दृष्टीने महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक व संशोधन परिषद, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था पुनर्रचित करणे तसेच तालुका व केंद्र स्तरीय व्यवस्था पुनर्रिभाषित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्या अनुषंगाने शासन खालील प्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :

१. **विद्या प्राधिकरण** : यापुढे महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक व संशोधन परिषदेस विद्या प्राधिकरण असे संबोधण्यात येईल. त्याची रचना खालील प्रमाणे राहिल. विद्या प्राधिकरणात गाभा समिती स्थापित करण्यात येईल.

१-अ) गाभा समितीची रचना -

विद्या प्राधिकरणाने कार्यवाहक म्हणून तर गाभा समितीने दिशादर्शक म्हणून कार्य करावयाचे आहे. त्यामध्ये प्रशासकीय व शिक्षण क्षेत्रातील अशासकीय व्यक्तींचा समावेश राहिल. सदर समितीची सदस्य संख्या २० इतक्या मर्यादेपर्यंत राहिल. तथापि, बैठकीस सदर क्षेत्रात कार्य करणा-या व तज्ञ व्यक्तींना आमंत्रित करता येईल.

गाभा समितीची रचना खालीलप्रमाणे असेल -

शासकीय सदस्य - विद्या प्राधिकरणा मधील सदस्य, शिक्षण विभागातील क्षेत्रिय स्तरावरील गुणवत्तावाढीस यशस्वी झालेल्या प्रत्येक स्तर म्हणजे जिल्हा शिक्षणाधिकारी, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थांचे प्रतिनिधी, गट शिक्षणाधिकारी, शिक्षण विस्तार अधिकारी, केंद्र प्रमुख व शिक्षकांचे प्रतिनिधी

अशासकीय सदस्य - चांगल्या पध्दती व संशोधन यासंदर्भात राष्ट्रीय स्तरावर कार्य करत असलेले राज्याबाहेरील शिक्षण तज्ञ, राज्यातील विद्यापीठांचे प्रतिनिधी, काही आंतरराष्ट्रीय शैक्षणिक अभ्यासक असलेले अशासकीय सदस्यांचा समावेश राहिल.

१- ब) गाभा समितीची कार्ये -

- १ तीन महिन्यातून एकदा बैठक घेण्यात येईल आणि त्यावेळी प्रगतीचा आढावा तसेच आवश्यक असणारे सहाय्य/सुधारणा याबाबतची कार्यवाही करेल.
- २ शैक्षणिक गुणवत्ता सुधारणे व ती वरच्या पातळीवर टिकवून ठेवण्यासाठी आवश्यक कार्यक्रमांची सुयोग्य आणि स्पष्ट आखणी करेल आणि दिशा देईल.
- ३ विविध कार्यक्रमांची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी विविध भूमिका, आंतरक्रिया आणि पध्दती स्पष्ट करेल.
- ४ प्रत्येक प्रक्रियेचे निष्पत्ती दर्शके तयार करेल.
- ५ वर आखलेल्या विविध कार्यक्रमांना विषयाचा आशय, अध्यापन शास्त्र इत्यादीबाबत नैपुण्य असलेल्या संस्थांकडून शैक्षणिक सहाय्य आवश्यक असू शकतील. गाभा समिती अशा संस्थांचा शोध घेऊन त्यांची सहायता घेण्याबाबत कार्यपध्दती निश्चित करेल.
- ६ वैयक्तिक तसेच संस्थात्मक स्तरावर क्षमता विकसित करणे सर्वाधिक महत्वाचे असल्याने गाभा समिती यासाठी आराखडा, नियोजन आणि कृती कार्यक्रम तयार करेल.

२. विभागस्तरावर प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणे :-

प्रत्येक महसूली विभागामध्ये एक प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणाची स्थापना करण्यात येईल. मुख्य विद्या प्राधिकरण व विभागीय विद्या प्राधिकरणासाठी पुनर्रचनेनंतर सध्याच्या संस्थांचे बदललेले स्वरूप खालील तक्त्याप्रमाणे राहतील.

अ. क्र.	विभागीय कार्यालय	वर्तमान संस्था	पुनर्रचनेनंतरची संस्था
१	पुणे	विद्या प्राधिकरण	विद्या प्राधिकरण मुख्यालय (विज्ञान, गणित व इंग्रजी विषय वगळून इतर सर्व विषय तज्ञत्व)
२	नागपूर	SISE	प्रादेशिक विद्या प्राधिकरण नागपूर (विज्ञान व गणित तज्ञत्व)
३	अमरावती	DIET	प्रादेशिक विद्या प्राधिकरण, अमरावती
४	औरंगाबाद	SIEM	प्रादेशिक विद्या प्राधिकरण, औरंगाबाद (आंग्लभाषा तज्ञत्व)
५	नाशिक	DIET	प्रादेशिक विद्या प्राधिकरण, नाशिक
६	मुंबई	IVGS	प्रादेशिक विद्या प्राधिकरण मुंबई (व्यवसाय मागदर्शन तज्ञत्व)

येथे असेही स्पष्ट करण्यात येत आहे की, पुणे येथे विद्या प्राधिकरण मुख्यालय असल्याकारणाने तेथे प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणाची आवश्यकता नाही. तथापि पुणे जिल्हयासाठी जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (DIET) वेगळ्याने राहिल. तसेच अमरावती व नाशिक येथील जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (DIET) मध्ये प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणासाठी तयार करण्यात आलेली ६ विषयांची १२ पदे पदस्थापित करण्यात येतील. प्रत्येक प्रादेशिक प्राधिकरणामध्ये शैक्षणिक सक्षमीकरणाचे वातावरण निर्माण होण्यासाठी किमान ३० शैक्षणिक पदे असावी, असा विचार केला गेला. म्हणून प्रत्येक प्रादेशिक प्राधिकरणाला आधीच उपलब्ध संस्थांशी जोडले गेल्याने या संस्थांमध्ये नव्याने सहचर्य (synergy) निर्माण करावे लागणार नाही. अधिक अंतरावर असलेल्या जिल्हयांतील त्यांच्या विभागामध्येच प्रादेशिक प्राधिकरणाची सोय करण्यात येणार असल्यामुळे यापूर्वी शिक्षक किंवा अधिकारी हे पुण्याला यायचे, त्या सर्वांचा येण्या-जाण्याचा खर्च व वेळ वाचणार आहे. अंतः अशा प्रकारच्या प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणाच्या संकल्पनेने कमीतकमी मनुष्यबळ वापरून व कमीतकमी आर्थिक व्यय करून अधिकाधिक शैक्षणिक लाभ घेता येईल.

सर्व प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणांमध्ये प्रमुखांची पदस्थापना विभागांतर्गत अधिकाऱ्यांकडून अर्ज मागवून निवड पद्धतीने करण्यात येतील. त्याच संवर्गातील उमेदवारांचे अर्ज न आल्यास किंवा निवडीमध्ये योग्य उमेदवार न मिळाल्यास एक स्तर कमी दर्जाच्या अधिकाऱ्याने हे पद भरण्यात येईल.

३. पुनर्रचित प्राधिकरणाच्या पदांची संरचना -

विद्या प्राधिकरण, पुणे मुख्यालय येथे संचालकांचे १ पद राहिल व २ सहसंचालकांची पदे राहतील. सदर पदांशिवाय पुणे येथील मुख्यालय ठिकाणी तसेच नागपूर, औरंगाबाद, अमरावती, नाशिक व मुंबई येथील प्रादेशिक प्राधिकरणाची संरचना खालील तक्त्यात स्पष्ट केल्याप्रमाणे राहिल.

भाग-१ विद्या प्राधिकरण,पुणे मुख्यालय पदांची संरचना

अ.क्र.	मुख्य विभाग व उपविभाग	उपसंचालक	वर्ग-अ	वर्ग-ब	अधिकांक (वर्ग-ब)	लिपिक/ डाटा एंट्री ऑपरेटर	वर्ग-क- विषय सहायक/ प्रतिनियुक्तीद्वारा शाळा/ क्षेत्रीय कार्यालयाकडून	कंत्राटी नियुक्तीने शासनाबाहेरील लोकांना CSR च्या मदतीने	वर्ग-४
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१	मानव संसाधन (HRD)								
१.१	आस्थापना	१	१	१	२	६	०	०	५
१.२	लेखा		१ (लेखा)	१ (लेखा)	०	८	०	०	१
१.३	वसतीगृह		०	०	१	२	०	०	१
१.४	CPD (शिक्षक/ अधिकारी)		१	१	०	२	२	१	
१.५	ग्रंथालय		०	०	०	३	०	०	१
१.६	SSA, RMSA		१	२	०	३	२	०	१
२	समन्वय	१							
२.१	अभ्यासक्रम विकसन		१	१	०	१	१	०	१
२.२	मूल्यमापन		१	१	०	१	१	०	१
२.३	संशोधन		१	१	०	१	१	०	१
२.४	संकीर्ण		१	१	०	१	१	०	१
२.५	विज्ञान		१	१	०	१	१	०	१
२.६	इंग्रजी		१	१	०	१	१	०	१
२.७	गणित		१	१	०	१	१	०	१
२.८	व्यवसाय मार्गदर्शन व प्रशिक्षण		१	१	०	०	०	०	०
३	आय.टी. व प्रसार माध्यम	१	२	२	१	५	३	२	३
४	भाषा								
४.१	मराठी		१	२	०	१	३	१	
४.२	ऊर्दू		१	२	०	१	३	१	
४.३	इतर भाषा		०	०	०	०	१०	०	

अ.क्र	मुख्य विभाग/ उपविभाग	उपसंचालक	वर्ग-अ	वर्ग-ब	अधिक्षक (वर्ग-ब)	लिपिक/ डाटा एंट्री ऑपरेटर	वर्ग-क- विषय सहायक/ प्रतिनियुक्तीद्वारा शाळा/ क्षेत्रीय कार्यालयाकडून	कंत्राटी नियुक्तीने शासनाबाहेरील लोकांना CSR च्या मदतीने	वर्ग-४
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
५	सामाजिक शास्त्र कला व क्रीडा								
५.१	कला विभाग व क्रीडा समन्वय	१	१	२	०	२	२	१	
५.२	सामा.शास्त्र (इतिहास, भूगोल, ना.शास्त्र)		१	२	०	२	२	१	
६	सेवापूर्वशिक्षण, बालशिक्षण, मानस शास्त्र								
६.१	सेवापूर्व शिक्षण	१	१	१	१	२	०	१	१
६.२	बालशिक्षण, मानस शास्त्र		१	२					
७	समता								
	लैंगिक परस्परावलंबन, धार्मिक परस्परावलंबन, जातीय परस्परावलंबन, CWSN, शाळाबाह्य मुले, शालेय व्यवस्थापन समिती	१	२	५	०	२	५	२	२
८.	आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष	०	२	४	०	२	४	२	१
	एकूण-	७	२४ (१ पद लेखा)	३६ (१ पद लेखा)	५	४८	४३	१५	३२

भाग-२ विभागीय विद्या प्राधिकरणे

अ.क्र	विभागीय विद्या प्राधिकरण	समाविष्ट विभाग	उपसंचालक	वर्ग-अ	वर्ग-ब	लेखाधिकारी/ अधिक्षक (वर्ग-ब)	लिपिक/ डाटा एंट्री ऑपरेटर	प्रतिनियुक्तीद्वारा शाळा/ क्षेत्रीय	कंत्राटी नियुक्तीने शासनाबाहेरील लोकांना CSR च्या मदतीने	वर्ग-४
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
१	विभागीय विद्या प्राधिकरण, नागपूर (राज्य गणित व विज्ञान संस्था)	विज्ञान	१	२	३	०	२	३	२	६
		गणित		२	३	१	२	३	२	
		मराठी		०	१	०	०	१	०	
		इंग्रजी		०	१	०	०	१	०	
		सामा. शास्त्र		०	१	०	०	१	०	
		उर्दु		०	१	०	०	१	०	
		आय.टी.		०	१	०	०	१	०	
	एकूण -		१	४	११	१	४	११	४	६
२	विभागीय विद्या प्राधिकरण (DIET, अमरावती)	इंग्रजी	०	०	१	०	०	१	०	
		मराठी		०	१	०	०	१	०	
		गणित		०	१	०	०	१	०	
		विज्ञान		०	१	०	०	१	०	
		सामा. शास्त्र		०	१	०	०	१	०	
		उर्दु		०	१	०	०	१	०	
		आय.टी.		०	०	०	०	०	०	
	एकूण -		०	०	६	०	०	६	०	

अ. क्र.	विभागीय विद्या प्राधिकरण	समाविष्ट विभाग	उपसंचालक	वर्ग-अ	वर्ग-ब	लेखाधिकारी/ अधिक्षक (वर्ग-ब)	लिपिक/ डाटा एंट्री ऑपरेटर	वर्ग-क- विषय सहायक/ प्रतिनियुक्तीद्वारा शाळा/ क्षेत्रीय कार्यालयाकडून	कंत्राटी नियुक्तीने शासनाबाहेरील लोकांना CSR च्या मदतीने	वर्ग-४
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
३	विभागीय विद्या प्राधिकरण, औरंगाबाद (राज्य आंग्लभाषा संस्था)	इंग्रजी	१	२	३	१	३	३	२	६
		मराठी		०	१	०	०	१	०	
		गणित		०	१	०	०	१	०	
		विज्ञान		०	१	०	०	१	०	
		सामा.शास्त्र		०	१	०	०	१	०	
		उर्दु		०	१	०	०	१	०	
		आय.टी.		०	१	०	०	१	०	
एकूण -			१	२	९	१	३	९	२	६
४	विभागीय विद्या प्राधिकरण, नाशिक (DIET, नाशिक)	इंग्रजी	०	०	१	०	०	१	०	
		मराठी		०	१	०	०	१	०	
		गणित		०	१	०	०	१	०	
		विज्ञान		०	१	०	०	१	०	
		सामा.शास्त्र		०	१	०	०	१	०	
		उर्दु		०	१	०	०	१	०	
		आय.टी.		०	०	०	०	०	०	
एकूण -			०	०	६	०	०	६	०	०
५	विभागीय विद्या प्राधिकरण, मुंबई (व्यवसाय मार्गदर्शन व निवड संस्था)	मार्गदर्शन	१	२	२	१	३	५	२	६
		कार्यानुभव		०	१	०	०	२	१	
		इंग्रजी		०	१	०	०	१	०	
		मराठी		०	१	०	०	१	०	
एकूण -		गणित		०	१	०	०	१	०	
		विज्ञान		०	१	०	०	१	०	
		सामा.शास्त्र		०	१	०	०	१	०	
		उर्दु		०	१	०	०	१	०	
		आय.टी.		०	१	०	०	१	०	
		एकूण -		१	२	१०	१	३	१४	३

टिप :-

१. प्रत्येक विषयाची संबंधित पदे संबंधित विषयामध्ये तज्ञ असलेल्या व्यक्तींमधूनच भरण्यात येतील. काही लोक संबंधित विषयाची पदव्युत्तर पदवी नसताना सुध्दा अनुभवाने पारंगतता आत्मसात केलेले असतात. प्रतिनियुक्ती किंवा कंत्राटी पध्दतीने अशा व्यक्तींची निवड केली जाईल.
 २. बालभारतीच्या विद्याशाखेतील सर्व लोक विद्या प्राधिकरणामध्ये योग्य पदांवर पदस्थापित केले जातील. हे लोक सेवानिवृत्त होईपर्यंत विद्या प्राधिकरणामध्ये कार्य करतील. त्यांचे वेतन व भत्ते बालभारती कडूनच अदा केले जातील. हे लोक सेवानिवृत्त होईपर्यंत ज्या पदांवर कार्य करतील ती पदे विद्या प्राधिकरणामार्फत इतर मार्गांनी भरली जाणार नाहीत.
 ३. वर्ग “अ” व वर्ग “ब” मधील क्रीडाची पदे क्रीडा विभागातील अधिकारी, बालशिक्षणाची पदे महिला व बालविकास विभागाचे अधिकारी (तसेच काही उत्सुक व होतकरु उपजिल्हाधिकारी, उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, तहसिलदार, ग.वि.अ.) यांमधून संबंधित विषयांची आवड असणाऱ्या व्यक्तींमधून निवड प्रक्रिया अवलंबून भरण्यात येतील.
 ४. समता विभागातील उपसंचालक व वर्ग “अ” ची पदे व स्वयंसेवी संस्था सदस्य सोडून बाकीची सर्व पदे सर्व शिक्षा अभियानाचे राज्य, जिल्हा व तालुकास्तरीय लोकांमधून निवड प्रक्रिया अवलंबून भरण्यात येतील.
 ५. विद्या परिषद व जिल्हा शिक्षण प्रशिक्षण संस्थेमध्ये सध्या मंजूर असलेल्या पदांमधून काम सुरु करण्यात येईल. अधिकच्या पदांच्या आवश्यकतेबाबत संबंधित विभागाकडे नवीन पदनिर्मितीचा प्रस्ताव अथवा अनावश्यक पदे रद्द करून अत्यावश्यक पदे निर्माण करण्याचा प्रस्ताव सादर करण्यात येईल.
 ६. विद्या प्राधिकरण तसेच प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणांच्या सर्व पदे निवड पध्दतीने एका वेळी ५ वर्षाकरीता विभागीय अधिकारी व शिक्षकांमधून भरण्यात येतील. पाच वर्षे संपल्यावर सर्व पदांकरीता फेर निवड करण्यात येईल. आधीचे अधिकारी / शिक्षक पुन्हा अर्ज करू शकतात. निवड झाल्यावर त्यांची पदस्थापना पुन्हा ५ वर्षाकरीता करण्यात येईल. त्यासाठी आवश्यकतेनुसार वेगळ्याने नियमावली करण्यात येईल.
४. **विद्या प्राधिकरणाची कार्ये :-**
- i. राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील गुणवत्तेच्या परिभाषेचा अभ्यास करून राज्यातील शिक्षणाच्या गुणवत्तेसाठी Benchmark निश्चित करणे. या बेंचमार्क मध्ये कालपरतवे वेळोवेळी आवश्यकतेनुसार बदल करणे.
 - ii. निश्चित केलेल्या बेंचमार्कच्या प्राप्तीसाठी.
 - अभ्यासक्रम विकसन
 - पाठयक्रम विकसन
 - पाठय व इतर साहित्य विकसन
 - शिक्षक व अधिकारी यांचे सातत्यपूर्ण व्यवसायिक विकसन.

- मूल्यमापन प्रक्रिया विकसन
- अडचणींवर मात करण्यासाठी संशोधन करणे.

वरील सर्व बाबींसाठी माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान / संगणक तंत्रज्ञानाचा अधिकाधिक वापर करणे.

- iii. बेंचमार्क प्राप्तीसाठी सर्व स्तरावर स्पष्टता यावी यासाठी स्पष्ट क्षमता संपादनूक पातळी (Learning Indicators) परिभाषित करून त्यांचे Continuous and Comprehensive Education (CCE) किंवा अन्य मूल्यमापन प्रक्रियेशी सहसंबंध स्पष्ट करणे.
- iv. अभ्यासक्रम, पाठयक्रम, पाठय व इतर साहित्य विकसित करत असताना तसेच शिक्षक व अधिकारी व्यवसायिक विकसन कार्यक्रम आखत असताना क्षमता मूलक विचारांकडे लक्ष देणे. शिक्षण हक्क कायदांतर्गत १००% मुलांना शिक्षण द्यावयाचे आहे. परंतु ते राबवत असताना बरेचशे शिक्षक व अधिका-यांना १००% मुले शिकू शकतात यात विश्वास नसल्याचे जाणवले. त्याच्या मुळाशी क्षमता बदलचे समज अपुरे असणे असे ही जाणवले. त्यामुळे माणसाचे चार शरीर प्रकार, विविध धर्म प्रकार, विविध जाती प्रकार, विविध आर्थिक वर्ग, विविध भौगोलिक जन्म स्थान व रहाण्याचे ठिकाण तसेच शहरी व ग्रामीण रहिवास इत्यादी असल्यावर ही माणसे समान असतात हे पटणे सक्षमीकरणाचा सर्वात महत्वाचा घटक आहे. यासाठी विद्या प्राधिकरणाने निरंतर कार्य करणे. या सर्व प्रकारच्या माणसांचे परस्परावलंबनाची संकल्पना समजल्याने क्षमतेची संकल्पना अधिक स्पष्ट होईल हे ध्यानात ठेवणे. क्षमता विभागाच्या कार्याचा अल्लेख करताना यावर विस्तृत चर्चा केली जाईल.
- v. अध्ययन व विकासाच्या विविध संधीसाठी साहित्य तयार करणे. उदा. मुक्त दूरस्थ अध्ययन, स्वयं-अध्ययन, गट आणि केंद्रस्तरावर चर्चा, on line स्वयं-अध्ययन एंव चर्चा प्रमाण पत्र प्रदान किंवा या सर्वचे विविध combination.
- vi. वरील सर्व तसेच जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्ण व्यावसायिक विकास संस्था (District Institute of Educational Continuous Professional Development - DIECPD) डायटचे नवीन नाव) व तालुका आणि केंद्र स्तरावरील साधन व्यक्ती तसेच शिक्षक सक्षमीकरणाच्या सर्व घटकांची क्षमता समृद्धी करणे.
- vii. हे सर्व प्रभावीपणे आणि निरंतर करता यावा यासाठी विद्या प्राधिकरण स्वताच्या सदस्यांची निवड व त्यांचे सातत्यपूर्ण व्यवसायिक विकासाची योजना आखेल जेणेकरून प्राधिकरण स्तरावर भविष्यात केव्हाही मरगळ तयार होणार नाही. याप्रकारचे नित्य नवीन शिकण्याची परंपरा आर्थिक लाभाला न जोडता ज्ञान प्राप्तीचा लाभाला जोडला जाईल.
- viii. यात विद्या प्राधिकरण यशस्वी होत आहे किंवा नाही याचा मोजमाप बेंचमार्कच्या हिशोबाने मुले प्रगत होत आहेत की नाही हाच राहिल. अतः मुलांच्या प्रगतीच्या मूल्यमापनातून प्राधिकरण स्वतःचे यश किंवा अपयश ठरवेल
- ix. पुनर्नचित विद्या प्राधिकरणाची विविध विभागांच्या कार्याचा विस्तृत विवरण तयार

करण्यात येईल हे विवरण भविष्याचे प्राधिकरण तथा राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय बेंचमार्कच्या आधारावर प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र तयार करण्याच्या हेतूने तयार करण्यात येईल. त्यासाठी पुनर्रचित प्राधिकरणामध्ये निवड प्रक्रिया अवलंबून रूजू झालेल्या सदस्यांचे सक्षमीकरण अगत्याचे असणार आहे. या सक्षमीकरण प्रक्रियेच्या दरम्यान साधारण सहा महिन्यांनी विभागवार विस्तृत कार्यविवरण तयार होईल. त्यावेळी शासन मान्यतेने हे विवरण प्रसिध्द केले जाईल.

५. निवड समित्यांची स्थापना :-

विद्या प्राधिकरणाचे मुख्यालयाच्या ठिकाणी व प्रादेशिक विद्या प्राधिकरणाच्या ठिकाणी विषयनिहाय सक्षमीकरणासाठी योग्य व्यक्तींची निवड होणे आवश्यक आहे, जेणे करून सदर प्राधिकरणांना त्यांच्या कामांचे उद्दिष्ट गाठता येऊ शकेल. सदर प्राधिकरणांवर तसेच संसाधन समूहांमध्ये योग्य व्यक्तींची निवड करण्यासाठी निवड समितीची स्थापना करणे आवश्यक आहे. त्यामुळे खालीलप्रमाणे निवड समित्यांची स्थापना करण्यास या शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात येत आहे -

५.१ राज्यस्तरीय निवड समिती :

५.१.१ राज्यस्तरीय निवड समितीची रचना -

प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण यांच्या अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरीय निवड समितीची स्थापना करण्यात येत आहे. त्याची संरचना खालीलप्रमाणे राहिल.

- अध्यक्ष - प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग,
सहअध्यक्ष - आयुक्त शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
सदस्य सचिव - संचालक, विद्या प्राधिकरण
सदस्य - विद्या प्राधिकरणातील अधिकारी
सदस्य - DIET मधील अधिकारी
सदस्य - जिल्हा प्रशासनाचे अधिकारी

सदर समितीमधील सदस्यांची निवड अध्यक्ष व सहअध्यक्ष करतील.

५.१.२ समितीची कार्ये :-

राज्यस्तरीय निवड समितीचे कार्यक्षेत्र व कार्यप्रक्रिया खालीलप्रमाणे राहिल :-

- विद्या परिषदेतील नियमित सेवेतून नियुक्ती, प्रतिनियुक्ती, CSR च्या मदतीने कंत्राटी पध्दतीने नियुक्ती व राज्य संसाधन समुहातील सदस्यांची नियुक्तीसाठी निवड या समितीचे कार्यक्षेत्र राहिल.
- वर्षातून किमान एकदा निवड प्रक्रिया राबविणे. परंतु आवश्यकतेनुसार एकापेक्षा अधिक वेळा ही प्रक्रिया राबविता येईल.
- तक्ता १ मध्ये दिल्याप्रमाणे विविध संवर्ग व विषयातील लोकांकडून जाहिरात देऊन Online पध्दतीने अर्ज मागविणे.
- आलेल्या अर्जांची छाननी करून आणि आवश्यकता भासल्यास मुलाखत किंवा अन्य प्रक्रिया जसे सादरीकरण, प्रत्यक्ष प्रशिक्षण देणे इ. अवलंबून उमेदवारांची निवड करणे.

- (e) निवड करताना एकमेव निकष “सर्वाधिक शाळांमध्ये बदल घडविण्यात आलेले यश” राहिल. या निकषामध्ये पात्र असलेल्या व्यक्तींचा प्राधान्यक्रम खालील निकषांच्या आधारावर लावण्यात यावे.
- संबंधित विषयामध्ये पदव्युत्तर डिग्री
 - मराठी भाषेमध्ये अस्खलित संभाषण कौशल्य
 - संशोधन, प्रशिक्षण/घटक संच निर्मिती/ संगणक शिक्षण मधील पात्रता किंवा अनुभव
 - प्राथमिक/उच्च प्राथमिक शाळेत शिकवण्याचा अनुभव
 - माध्यमिक/उच्च माध्यमिक शाळेत शिकवण्याचा अनुभव.

जी व्यक्ती शालेय शिक्षणाशी थेट संबंधित नाही त्यांच्यासाठी त्यांच्या कार्यक्षेत्रात सर्वाधिक गांव/ अंगणवाडी आरोग्य उपकेंद्रात घडविण्यात आलेले बदल हा निकष एकमेव निकष राहिल.

तथापि नव्याने (३ वर्षांपेक्षा कमी सेवा) नेमणूक झालेले इतर विभागातील अधिकाऱ्यांनी अर्ज केल्यास त्यांचा फक्त स्वप्रेरणा व ऊर्जा पाहन समितीस योग्य वाटल्यास निवड करता येईल.

- (f) विद्या परिषदेत नियुक्तीचे अधिकार शासनास असल्यामुळे निवडीसाठी उपयुक्त उमेदवारांची संख्या रिक्त जागांपेक्षा जास्त असल्यास रिक्त जागांच्या २ पट पर्यंत नावे शासनास अनुसंशित करता येईल. अशी अनुसंशा करताना उमेदवारांचे प्राधान्यक्रम देण्यात येईल.

५.२ जिल्हास्तरीय निवड समिती :-

५.२.१ जिल्हास्तरीय निवड समितीची रचना :-

प्रत्येक जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली जिल्हास्तरीय निवड समितीची स्थापना खालीलप्रमाणे करण्यात येत आहे.

अध्यक्ष	-	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
सहअध्यक्ष	-	जिल्ह्यांतील सर्व महानगरपालिकांचे आयुक्त किंवा त्यांचे प्रतिनिधी,
सदस्य सचिव	-	प्राचार्य, जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्ण व्यावसायिक विकास संस्था (DIECPD) अर्थात DIET चे प्राचार्य
सदस्य	-	शिक्षणाधिकारी, प्राथमिक व माध्यमिक
सदस्य	-	मुख्य कार्यकारी अधिकारी आणि शिक्षणाधिकारी प्राथमिक यांच्याकडून नामनिर्देशित एक गट शिक्षणाधिकारी
सदस्य	-	जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्ण व्यावसायिक विकास संस्था (DIECPD) अर्थात DIET चे एक faculty

५.२.२ जिल्हा निवड समितीची कार्ये :-

जिल्हा निवड समितीचे कार्यक्षेत्र व कार्यप्रक्रिया खालीलप्रमाणे राहिल:

- ही समिती डायट मध्ये प्रतिनियुक्तीद्वारे भरण्यात येणारी पदे तसेच जिल्हा संसाधन समूहासाठी व्यक्तींची निवड करेल.
- निवड यादी आयुक्त, शिक्षण विभाग, पुणे यांच्या मंजूरीसाठी पाठविण्यात येईल.
- निवडीचे निकष व बैठकीची वारंवारता राज्य निवड समितीसारखीच राहिल.

५.३ तालुकास्तरीय निवड समिती :-

५.३.१ तालुकास्तरीय निवड समितीची रचना -

या समितीचे अध्यक्ष सहाय्यक गट शिक्षणाधिकारी (नियुक्त झाल्यानंतर) राहतील. या पदावर नियुक्ती होईपर्यंत गट शिक्षणाधिकारी या समितीचे अध्यक्ष राहतील. सदर समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहिल -

अध्यक्ष	-	सहाय्यक गटशिक्षणाधिकारी (नव्याने निर्माण करण्यात येणा-या पदावर नियुक्तीनंतर) तोपर्यंत गटशिक्षणाधिकारी
सहअध्यक्ष	-	गटशिक्षणाधिकारी (सहाय्यक गटशिक्षणाधिकारी नियुक्तीनंतर)
सदस्य	-	गटामधील एक प्रतिनिधी
सदस्य	-	सहाय्यक गटशिक्षणाधिकारी अथवा सध्या गट शिक्षणाधिकारी नामनिर्देशित करतील असे त्या तालुक्यातील एक शिक्षण विस्तार अधिकारी
सदस्य	-	सहाय्यक गटशिक्षणाधिकारी अथवा सध्या गट शिक्षणाधिकारी नामनिर्देशित करतील असे त्या तालुक्यातील दोन केंद्रप्रमुख

५.३.२ समितीची कार्ये :-

ही समिती फक्त गट संसाधन समूहातील व्यक्तींची निवड करेल. निवडीचे निकष व बैठकांची वारंवारता राज्य समिती सारखेच राहिल. केंद्र स्तरावर कोणतीही निवड समिती राहणार नाही.

६. जिल्हास्तर, तालुकास्तर व केंद्र स्तरावरील सक्षमीकरणाची व्यवस्था-

६.१. सक्षमीकरणाची जिल्हास्तरावरील व्यवस्था -

६.१.१ जिल्हास्तरीय शैक्षणिक व्यावसायिक विकास संस्थेची (DIECPD) संरचना:-

जिल्हास्तरीय शैक्षणिक व्यावसायिक विकास संस्थेची रचना विद्यापरिषदेच्या रचनेप्रमाणे (विषयनिहाय) केली जाईल. त्यातले १-२ सदस्य हे समन्वय आणि मूल्यमापनाची जबाबदारी पार पाडतील. रिक्त असलेली सर्व पदे लोकसेवा आयोगाकडून भरेपर्यंत प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येतील. यापुढे राज्य लोकसेवा आयोगाकडून पदे भरताना विषय व्यवस्थेनुसार भरण्यात येतील. विषय व्यवस्थेनुसार डायट स्तरावर भाषा, गणित, विज्ञान, इंग्रजी, समावेशी शिक्षण आणि ICT या विषयासाठी प्रत्येकी ३ कार्यक्षम (एक नियमित सेवा व २ प्रतिनियुक्ती) उपक्रमशील तज्ञांची गरज भासणार आहे. सध्या मंजूर पदे यासाठी पुरेशी पडणार नसल्यामुळे प्रत्येक डायटमध्ये १२ अतिरिक्त शैक्षणिक पदे निर्माण करण्यात येतील व ज्या ठिकाणी उर्दू

भाषेसाठी काम करणे आवश्यक आहे, त्या ठिकाणी उर्दू भाषेसाठी अतिरिक्त २ पदे असे काही ठिकाणी १४ पदे प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येतील. ११ राजपत्रित पदे आणि अतिरिक्त १२ अथवा काही ठिकाणी १४ असे मिळून २३ अथवा २५ लोक प्रत्येक जिल्हास्तरीय संस्थेमध्ये कार्यान्वित राहतील. जिल्हास्तरीय संस्थेमधील लिपिकांची २ पदे व लघुलेखकाचे १ पद कमी करण्यात येतील. बाकीची ९ किंवा यथास्थिती ११ पदे इतर पदांच्या समायोजनातून निर्माण करण्यात येतील.

DIECPD मध्ये प्राचार्यांचे पद रिक्त असल्यास तेथील पदस्थापित ज्येष्ठ अधिव्याख्याता, अधिव्याख्याता किंवा त्याच जिल्ह्यात पदस्थापित शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक, माध्यमिक किंवा निरंतर) यांच्या मधून अर्ज मागवून सर्वात कार्यक्षम व परिणामकारक अधिकाऱ्यांची निवड राज्यस्तरीय समिती द्वारे करून अतिरिक्त प्रभार देण्यात येईल.

६.१.२ जिल्हास्तरीय शैक्षणिक व्यावसायिक विकास संस्थेची कार्ये -

(१) जिल्हास्तरीय संस्था यापूर्वी करित असलेल्या कार्यासह खालील कामेसुध्दा पार पाडतील.

- केंद्र प्रमुख आणि तालुकास्तरीय साधन व्यक्ती यांना क्षमता वृद्धीसाठी संधी उपलब्ध करून देईल.
- शिक्षक, केंद्रप्रमुख, तालुका स्तरीय साधन व्यक्ती यांना संदर्भ साहित्य उपलब्ध करून देण्यासाठी सहाय्य करेल.
- राज्यस्तरीय मुक्त दूरस्थ अध्ययनासाठी संपर्क केंद्राचे संचलन करण्यासाठी मदत करेल.
- जिल्हास्तरीय संस्थेमध्ये साधन केंद्र विकसित करेल.
- विषयनिहाय चर्चासत्रांचे नियोजन व आयोजन करेल.
- व्यवस्थापन शास्त्रानुसार शिक्षकांच्या गरजा निश्चित करण्यासाठी संशोधन उपक्रम राबवेल.
- शाळास्तरावरील समस्या जाणून घेण्यासाठी शाळांना भेटी देईल. त्याचा हेतू शाळांची तपासणी करणे नसून शाळास्तरावरील विविध समस्या जाणून घेणे हा आहे.

(२) जिल्हास्तरीय शैक्षणिक व्यावसायिक विकास संस्था प्रमुखांचे खालील बाबीं संदर्भात सक्षमीकरण करेल.

- शिक्षकांच्या गरजा निश्चित करण्यासाठी सक्षम करणे. केंद्र प्रमुखांनी जिल्हास्तरीय संस्थेकडे त्याप्रमाणे मागणी करावी.
- विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन निष्पत्तीचे विश्लेषण करण्यास शिक्षकांना मार्गदर्शन करणेसाठी सक्षम करणे.
- वर्गकार्याचे निरीक्षण आणि प्रत्याभरण करण्यासाठी सक्षम करणे.
- अध्यापन पध्दतीतील बदलांबाबत सहाय्य, प्रोत्साहन व संसाधनांची उपलब्धता करून घेण्यासाठी सक्षम करणे..
- केंद्र संमेलनांना प्रोत्साहन - संकलित माहिती व आधारित विषयपत्रिका तयार

करणे (शिक्षकांच्या गरजा, वर्गकार्य निरीक्षणातील नोंदी), शिक्षकांमधील संवाद, चांगल्या पद्धतींचा प्रसार, इत्यादी; क्षमता समृद्धी कार्यशाळेतील प्रतिसादांचा पाठपुरावा यासाठी सक्षम करणे.

- **शाळेचे शैक्षणिक नियोजन** - वयानुरूप प्रवेश, विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या शाळेतील प्रवेश यासह शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनाबाबत स्वतः काढलेले निष्कर्ष याबाबत केंद्रप्रमुखांनी करावयाची निरीक्षणे

६.२ सक्षमीकरणाची तालुकास्तरावरील व्यवस्था-

तालुका हा जिल्ह्याच्या तुलनेत अधिक एकसंध असतो. तसेच शाळांपर्यंत संपर्क साधणे तुलनेने सोपे असते. साधन व्यक्ती असलेले गट साधन केंद्र शिक्षकांसाठी अपेक्षित आहे. ज्यामध्ये शिक्षकांसाठी प्रशिक्षण, बैठका, चर्चासत्र, वाचनालय, आंतरजाल इत्यादी सुविधा असतील.

६.२.१ गट साधन केंद्राची रचना -

गट साधन केंद्राचे प्रमुख सहाय्यक गट शिक्षणाधिकारी राहतील. जिल्ह्यात उपलब्ध शिक्षण विस्तार अधिकाऱ्यामधून अर्ज मागवून जिल्हा निवड समितीद्वारे त्यांची निवड करण्यात येईल. व आयुक्त शिक्षण यांची मान्यता मिळाल्यावर त्यांची पदस्थापना करण्यात येईल. ही नियुक्ती एकावेळी ५ वर्षांकरिता राहिल.

गट साधन केंद्रात भाषा, इंग्रजी, गणित, विज्ञान, सामाजिक शास्त्रे, ICT या विषयासाठी प्रत्येकी ३ अशा १८ व्यक्ती व समावेशी शिक्षणाचे ७ धरून एकूण २५ व्यक्ती कार्य करतील. या १८ व्यक्तींमध्ये त्या गट साधन केंद्रात सध्या कार्यरत ६ विषय साधन व्यक्ती, २ विशेष साधन व्यक्ती व ५ मोबाईल शिक्षक यांचा समावेश राहिल. गट साधन केंद्राचे प्रमुख शिक्षण विस्तार अधिकारी या दर्जाचे अधिकारी राहतील. इतर शिक्षण विस्तार अधिकारी यांच्या तुलनेत हे पद गुणवत्तेसाठी ओळखले जावे म्हणून या पदास “सहाय्यक गट शिक्षणाधिकारी” असे संबोधले जाईल. तालुक्याच्या गुणवत्तेची जबाबदारी गट शिक्षणाधिकारी यांची असल्याने गट साधन केंद्र त्यांच्या नेतृत्वाखाली कार्य करेल.

६.२.२ गट साधन केंद्राची कार्ये -

- शिक्षकांनी व्यक्त केलेल्या गरजा व स्वतः शोधलेल्या स्थानिक गरजांवर आधारित संपर्क वर्ग व प्रशिक्षण वर्ग आयोजित करणे
- केंद्र बैठकांना उपस्थित राहणे
- शाळा स्तरावर शिक्षकांना सहाय्य करण्यासाठी (आणि स्वतःच्या माहितीसाठी) शाळांना भेटी देणे
- शिक्षकांना अध्ययन अध्यापन साहित्य तयार करण्यासाठी मदत करणे
- केंद्र प्रमुख तथा केंद्रस्तरीय संसाधन समूह सोबत तसेच जि.शि. व प्र. संस्थेबरोबर संपर्क ठेवणे.
- शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासासाठी वार्षिक योजना आखणे
- गट साधन केंद्रातील सदस्यांना जबाबदारीचे वाटप करणे.

६.३ सक्षमीकरणाची केंद्र स्तरावरील व्यवस्था -

केंद्र प्रमुखाची भूमिका ही प्रामुख्याने शैक्षणिक कामे करण्याची असते तरी प्रत्यक्षात त्यांना मोठ्या प्रमाणावर प्रशासकीय कामे करावी लागत आहेत. यापुढे त्यांनी शक्यतो प्रशासकीय कामे करू नयेत. त्यांनी खालील कामे प्राधान्याने करावीत.

६.३.१ शाळा व शिक्षकांशी निगडित कार्य -

केंद्र प्रमुखांनी खालील ४ प्रकारची शैक्षणिक कामे करणे अपेक्षित आहे.

- शाळा भेटी आणि वर्ग निरीक्षण
- केंद्र संमेलने आयोजित करणे
- समूह साधन केंद्र कार्यरत करणे
- शाळेच्या शैक्षणिक नियोजनासाठी मदत होईल अशा तऱ्हेने सांख्यिकीय माहितीचे व्यवस्थापन करणे.

६.३.२ मुख्याध्यापकांशी निगडित कार्य -

केंद्र प्रमुखाचा शाळेच्या मुख्याध्यापकाशी (जेथे आहे तेथे) सुसंवाद असणे आवश्यक आहे. शाळेतील शिक्षकांची मुख्याध्यापकांकडून मार्गदर्शनाची अपेक्षा असते आणि अशा वेळी मुख्याध्यापकाला केंद्र प्रमुखाची गरज भासू शकते. ज्या शाळा लहान आहेत आणि दोनच शिक्षक आहेत त्या ठिकाणी केंद्र प्रमुखाला मुख्याध्यापकाची भूमिका घेणे आवश्यक ठरते.

६.३.३ इतर संस्था आणि व्यक्तींशी समन्वय -

- गट साधन केंद्रासोबत समन्वय, सुसंवाद आणि संपर्क ठेवणे.
- शिक्षकांच्या गरजांची काळजीपूर्वक पडताळणी करून गट साधन केंद्राला सादर करणे. या गरजा दोन प्रकारच्या असू शकतील. तातडीच्या गरजा, कदाचित कमतरता/उणीवा आणि दीर्घकालीन गरजा. (शिक्षकांशी केलेल्या चर्चेनुसार)
- केंद्र प्रमुखाला शिक्षकांच्या गरजांचे स्थानिक स्तरावर निराकरण करता नाही आले तर तो गट साधन केंद्रातील लोकांशी दूरध्वनी, व्हाट्स अॅप, इ मेल द्वारे संपर्क साधेल.
- चांगल्या पद्धती, नवनवीन कल्पना, सृजनशील अध्ययन अध्यापन साहित्य इत्यादींचा कोष गट साधन केंद्रावर तयार करण्यास मदत करणे.
- जवळच्या इतर केंद्र प्रमुखांशी संसाधनांच्या उपलब्धतेबाबत संपर्कात राहिल. आपल्या केंद्रातील शिक्षकांच्या व शाळांच्या गरजा लक्षात घेऊन इतर केंद्रामध्ये उपलब्ध साहित्याचा वापर करून त्यांची पूर्तता करणे.

७. संसाधन समूहाची संकल्पना :-

काही लोक आपल्या क्षेत्रात यशस्वीरित्या कार्य करीत असतात. अशा व्यक्ती स्वतःच्या वर्तमान कार्यात खूप समाधानी असतात. म्हणून ते वर्तमान कार्य न सोडता मार्गदर्शक म्हणून काम करण्यास तयार असतात. काही वेळा कौटुंबिक कारणामुळे या व्यक्तींना शासनाकडे उपलब्ध पद धारण करणे शक्य होत नाही. तथापि, त्यांचा ज्ञान आणि अनुभव दांडगा असतो म्हणून त्यांच्या ज्ञानाचा व अनुभवाचा लाभ करून घेणे समाजासाठी उपयुक्त असते. काही वेळा

मान्य पदांची मर्यादा असल्यामुळे सर्व प्रकारच्या तज्ञांसाठी पदे उपलब्ध होत नाहीत.

या प्रकारच्या व्यक्तींच्या समूहाला संसाधन समूह म्हणून संबोधण्यात येत आहे. हा समूह विविध स्तरावर कायमस्वरूपी कार्यरत असेल. शिक्षक शिक्षणाच्या सक्षमीकरणासाठी आयोजित करावयाच्या कार्यशाळा, परिसंवाद, प्रशिक्षणे यासाठी जशी आवश्यकता भासेल तसे संसाधन समूहातील तज्ञांना पाचारण करण्यात येईल. या संसाधन समूहात खालील व्यक्तींचा समावेश असेल -

- (i) शिक्षक, शैक्षणिक संस्थातील लोक, प्रशासनातील लोक,
- (ii) राज्य व राष्ट्रीय स्तरावर शिक्षण क्षेत्रात यशस्वी झालेल्या व्यक्ती,
- (iii) शिक्षण संशोधनात तसेच ज्ञानाच्या क्षेत्रात मूलभूत योगदान देणाऱ्या व्यक्ती,
- (iv) नेतृत्व, कला, क्रीडा व कार्यानुभव क्षेत्रात समृद्ध व अनुभवक्षम व्यक्ती,
- (v) समावेशी शिक्षणात यशस्वी व्यक्ती असतील.

या व्यक्तींना शासन ठरवेल त्याप्रमाणे मानधन अनुज्ञेय राहिल. मानधन साधारणपणे दर दिवसाच्या हिशोबात ठरविण्यात येईल. मानधनाबाबत राज्य शासन नवीन धोरण ठरवेपर्यंत विविध संस्थांमध्ये प्रचलित मानधनाचे दर संसाधन गटातील सदस्यांना लागू राहतील. अशाप्रकारे जिल्हा स्तरावर, गट स्तरावर व केंद्र स्तरावर संसाधन समूह कार्यरत राहतील.

राज्य संसाधन समूह -

राज्यस्तरीय निवड समितीमार्फत राज्य संसाधन समूहाची निवड करण्यात येईल. राज्य संसाधन समूहामधील एका व्यक्तीस महिन्यातून साधारणपणे पाच दिवस पाचारण करण्यात येईल.

जिल्हा संसाधन समूह -

जिल्हा निवड समितीमार्फत जिल्हा संसाधन समूहाची निवड करण्यात येईल. जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्ण व्यावसायिक विकास संस्था (सध्याचे डाएट) या ठिकाणी जिल्हा संसाधन समूह एकत्रित येईल. जिल्हा संसाधन समूहामधील एका व्यक्तीस महिन्यातून साधारणपणे पाच दिवस पाचारण करता येईल.

गट संसाधन समूह -

तालुका निवड समितीमार्फत गट संसाधन समूहाची निवड करण्यात येईल. जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्ण व्यावसायिक विकास संस्था (सध्याचे डाएट) या ठिकाणी अथवा गटशिक्षणाधिकारी कार्यालयात गट संसाधन समूह एकत्रित येईल. जिल्हा संसाधन समूहामधील एका व्यक्तीस महिन्यातून साधारणपणे पाच दिवस पाचारण करता येईल.

केंद्र संसाधन समूह -

केंद्र संसाधन समूहात भाषा, इंग्रजी, गणित, विज्ञान, सामाजिक शास्त्र व ICT या सहा विषयांसाठी प्रत्येकी २ असे उपक्रमशील शिक्षक ज्यांना या विषयातील तज्ञता अवगत आहे व ज्यांनी स्वतःची वर्ग आणि शाळा ज्यांनी प्रगत केली आहे यांची निवड करण्यात येईल. असे १२ शिक्षक सर्वसाधारणपणे महिन्यातून २ दिवस केंद्र संसाधन समूहात कार्य करतील. ते इतर शिक्षकांना समृद्ध आणि सक्षम करतील. या सक्षमीकरणाच्या प्रक्रियेत सहपत्रामध्ये दिल्याप्रमाणे सर्व २२ घटक किंवा त्यापेक्षा अधिक मार्ग सुचल्यास त्या सर्वांचा विविध वेळी उपयोग केला

जाईल. त्यामध्ये प्रत्यक्ष अध्ययन अध्यापन अनुभूतिस व “मागेल तेव्हा मागेल तसे” प्रशिक्षणास प्राधान्य दिले जाईल. तसेच, केंद्र संमेलनाचे ठिकाण त्याच केंद्रातील कोणतेही गाव किंवा शाळा अथवा गटांतर्गत, जिल्हांतर्गत किंवा राज्यातील कोणतेही गाव किंवा शाळा असू शकेल. उद्दिष्ट मात्र स्पष्ट असेल मुलांना आनंदाने शिकण्यासाठी मदत करणे.

केंद्र संसाधन समूहाची रचना -

१. या पातळीवर सहाय्यक गटशिक्षण अधिकारी शिवाय अन्य कोणतेही पूर्णवेळ पद निर्माण करण्यात येणार नाही. प्रत्येक विषयासाठी २ व्यक्ती “पाहिजे तेव्हा” या तत्वावर कार्य करतील.
२. एका महिन्यात साधारणपणे तीन दिवस पाचारण करण्यात येईल.

केंद्रस्तरावरील संसाधन समूहातील व्यक्तींची निवड तालुकास्तरावर होऊ शकते. तथापि, प्रत्येक तालुक्यात केंद्राची संख्या अधिक असल्यामुळे केंद्रस्तरावरील सर्व व्यक्तींची निवड तालुकास्तरावर होईलच असे नाही. तथापि, काही व्यक्तींची निवड दोनही स्तरावर होऊ शकते. सदर व्यवस्थेस या शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात येत आहे. या व्यक्ती प्रत्येक महिन्यात पाच दिवस शाळेतून बाहेर राहण्याची शक्यता आहे. अशा व्यक्ती शाळेत नसल्यावर सुध्दा मुलांच्या स्वशिक्षणाची व्यवस्था करू शकतात असे गृहित धरण्यात येत आहे. स्वशिक्षणाची व्यवस्था न करू शकणा-या व्यक्तींची एकापेक्षा अधिक स्तरावर निवड करण्यात येवू नये. काही व्यक्तींची एकापेक्षा अधिक स्तरावर निवड केली गेल्यास त्यांच्या शाळेच्या अनुपस्थितीच्या काळात पर्यायी व्यवस्था सुध्दा करता येणे शक्य आहे. दोन्हीपैकी कोणताही एक पर्याय आवश्यक राहिल.

८. मूल्यमापन :-

प्रत्येक संस्थेचे तसेच त्यामधील कार्यरत व्यक्तींचे मूल्यमापन राष्ट्रीय संपादनूक सर्वेक्षण, राज्यस्तरीय संपादनूक सर्वेक्षण, राज्यस्तरीय पायाभूत व संकलीत चाचण्या, त्रयस्थ संस्था मूल्यमापन इत्यादी मधून प्राप्त मूलांचे संपादनूक पातळीच्या आधारावर करण्यात येईल. त्यासाठी वेगळ्याने विस्तृत दिशा निर्देश देण्यात येईल.

पाच वर्षाकरीता पदस्थापित करण्यात आलेल्या व्यक्तींची निष्पत्ती कोणत्याही वर्षाच्या मूल्यमापनात अपेक्षेपेक्षा फारच कमी असल्यास राज्यस्तरीय निवड समितीच्या शिफारशीनंतर त्यांना इतरत्र पदस्थापित करण्यात येईल व अशा पद्धतीने रिक्त झालेल्या पदावर पुन्हा निवड प्रक्रिया करण्यात येईल.

वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१५/प्र.क्र.४१/अर्थ-१, दिनांक २.६.२०१५ अन्वये विभागांतर्गत पदांचे समायोजन करून घेण्याचे अधिकार संबंधित विभागास प्रदान करण्यात आले आहे. त्या अधिकाराचा वापर करून हा शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६१०१८१७०६४६५२२१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(नंद कुमार)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत माहितीसाठी सादर

१. मा. मुख्यमंत्री महाराष्ट्र शासन, यांचे प्रधान सचिव
२. मा. मंत्री शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग यांचे स्वीय सहायक
३. मा. मुख्य सचिव, यांचे स्वीय सहायक, महाराष्ट्र शासन
४. मंत्रालयीन विभागातील सर्व अ.मु.स./प्र.स./सचिव यांचे स्वीय सहायक

प्रति,

१. आयुक्त (शिक्षण) महाराष्ट्र राज्य पुणे
२. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
३. सर्व संचालक, शिक्षण विभाग
४. सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक
५. सर्व प्राचार्य, जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्व व्यावसायिक विकास संस्था (जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था)
६. सर्व शिक्षणाधिकारी प्राथमिक/माध्यमिक जिल्हा परिषद

सहसंचालक, (प्रशासन अंदाज व नियोजन) आयुक्त (शिक्षण) कार्यालय यांनी हा शासन निर्णय सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणावा.